

Základy programování v C

Jan Faigl

Katedra počítačů
Fakulta elektrotechnická
České vysoké učení technické v Praze

Přednáška 01

B0B36PRP – Procedurální programování

Jan Faigl, 2016 B0B36PRP – Přednáška 01: Základy programování v C 1 / 64
Cíle předmětu Prostředky dosažení cílů PRP Hodnocení předmětu a zkouška

Předmět a přednášející

B0B36PRP – Procedurální programování

- Webové stránky předmětu
<https://cw.fel.cvut.cz/wiki/courses/b0b36prp>
- Odevzdávání domácích úkolů
<https://cw.felk.cvut.cz/upload>
- Přednášející:
 - doc. Ing. **Jan Faigl**, Ph.D.
 - Katedra počítačů – <http://cs.fel.cvut.cz>
 - Centrum umělé inteligence – Artificial Intelligence Center (AIC)
<http://aic.fel.cvut.cz>
 - Centrum robotiky a autonomních systémů
Center for Robotics and Autonomous Systems – CRAS
<http://robotics.fel.cvut.cz>
 - Laboratoř výpočetní robotiky (Computational Robotics Laboratory)
<http://comrob.fel.cvut.cz>

Jan Faigl, 2016 B0B36PRP – Přednáška 01: Základy programování v C 5 / 64
Cíle předmětu Prostředky dosažení cílů PRP Hodnocení předmětu a zkouška

Test pochopení principu přiřazení

- Zápis programu pro přiřazení hodnot do proměnných a a b a následné přiřazení proměnné b do a .

Přiřazení hodnoty proměnné

```
1 int a = 10;  
2 int b = 20;  
3  
4 a = b;
```

- Jaké jsou hodnoty proměnných a a b ?

a. $a = 20, b = 0$	f. $a = 30, b = 0$
b. $a = 20, b = 20$	g. $a = 10, b = 30$
c. $a = 0, b = 10$	h. $a = 0, b = 30$
d. $a = 10, b = 10$	i. $a = 10, b = 20$
e. $a = 30, b = 20$	j. $a = 20, b = 10$

Jan Faigl, 2016 B0B36PRP – Přednáška 01: Základy programování v C 8 / 64

Přehled témat

- Část 1 – Organizace předmětu
 - Cíle předmětu
 - Prostředky dosažení cílů PRP
 - Hodnocení předmětu a zkouška
- Část 2 – Základy programování v C
 - Program v C
 - Proměnné a jejich hodnoty
 - Základní číselné typy
 - Výrazy a operátory
 - Formátovaný vstup a výstup
- Část 3 – Zadání 1. domácího úkolu (HW01)

S. G. Kochan: kapitoly 2, 3

Jan Faigl, 2016 B0B36PRP – Přednáška 01: Základy programování v C 2 / 64
Cíle předmětu Prostředky dosažení cílů PRP Hodnocení předmětu a zkouška

Cíle předmětu

- Osvojit si** pohled na výpočetní prostředky jako „počítačový vědec“ a naučit se je efektivně používat *Computer scientist*
 - Formulovat problém a jeho řešení počítačovým programem
 - Získat povědomí jaké problémy lze výpočetně řešit
- Získat zkušenost** s programováním *získání vlastní zkušenosti*
 - Programování v C *cvičení, domácí úkoly, zkouška*
- Osvojit si** schopnost číst, psát a porozumět malým programům
- Získat** programovací návyky jak psát
 - srozumitelné a přehledné zdrojové kódy;
 - opakovaně použitelné programy.

Jan Faigl, 2016 B0B36PRP – Přednáška 01: Základy programování v C 6 / 64
Cíle předmětu Prostředky dosažení cílů PRP Hodnocení předmětu a zkouška

Uživatelé počítačů

„Uživatel“

- Spouštěč programů
- Zadáva vstup *Píše, kliká, dotýká se*
- Čeká na výstup
- Čte výstup

Relativně omezená množina vstupů

Pouze to co je dovoleno

- Omezen povrchovou znalostí *Toho co je mu dovoleno vidět*

„Programátor“

- Spouští programy
- Dává počítači příkazy *Řadí je do posloupnosti*
- Vytváří nové programy
- Kombinuje příkazy

Rozmanitější možnosti použití

Omezen pouze limity počítače

- Chápe a rozumí principům** *Rychle se učí nové technologie!*

Jan Faigl, 2016 B0B36PRP – Přednáška 01: Základy programování v C 9 / 64

Cíle předmětu Prostředky dosažení cílů PRP Hodnocení předmětu a zkouška

Část I

Organizace předmětu

Jan Faigl, 2016 B0B36PRP – Přednáška 01: Základy programování v C 3 / 64
Cíle předmětu Prostředky dosažení cílů PRP Hodnocení předmětu a zkouška

Výuka programování

- „Separating Programming Sheep from Non-Programming Goats“
<http://blog.codinghorror.com/separating-programming-sheep-from-non-programming-goats>
<http://www.eis.mdx.ac.uk/research/PhDArea/saeed/paper1.pdf>
- Efektivní metody výuky programování se hledají již od dob prvních počítačů *tj. přes více než 50 let*
- Přesto se zdá, že je každý základní kurz programování obtížný a 30% až 60% studentů jej na poprvé nezvládne *V PRP očekáváme průchodnost výrazně vyšší.*
- Základní koncept je pochopení principu přiřazení hodnoty proměnné

Jan Faigl, 2016 B0B36PRP – Přednáška 01: Základy programování v C 7 / 64
Cíle předmětu Prostředky dosažení cílů PRP Hodnocení předmětu a zkouška

Způsob reprezentace znalostí

- Z hlediska výpočtu můžeme rozlišit dva základní typy znalostí *Způsoby popisu problému*

Deklarativní

- Tvrzení popisující stav
- Axiomatické
- Umožňuje jednoduše ověřovat (testovat) pravdivost tvrzení
- Neposkytuje návod jak hodnotu vypočítat

Příklad:

$$\sqrt{x} = y, y^2 = x, x \geq 0, y \geq 0$$

Imperativní

- Popis jak něco vypočítat
- Posloupnost výpočtu
- Test jak ovlivnit průběh výpočtu

Příklad:

1. If $y^2 \approx x$

2. Then

return y

3. Else

$y \leftarrow \frac{y+x}{2}$

Go to Step 1

Jan Faigl, 2016 B0B36PRP – Přednáška 01: Základy programování v C 10 / 64

Program je „recept“

- Program je „recept“ – posloupnost kroků (výpočtů) popisující průběh řešení problému
- Programování je schopnost samostatně
 - tvořit programy
 - dekomponovat úlohy na menší celky
 - sestavovat z dílčích částí větší programy řešící komplexní úlohu

B0B36PRP – je příležitostí, jak se těmto schopnostem naučit

Další učebnice jazyka C

-

The C Programming Language, 2nd Edition (ANSI C) , Brian W. Kernighan, Dennis M. Ritchie, Prentice Hall, 1988 (1st edition – 1978)
-

Učebnice jazyka C – 2. díl, IV. vydání, Pavel Herout, KOPP, 2008, ISBN 978-80-7232-367-8
-

C Programming: A Modern Approach, 2nd Edition, K. N. King, W. W. Norton & Company, 2008, ISBN 860-1406428577
-

21st Century C: C Tips from the New School, Ben Klemens, O'Reilly Media, 2012, ISBN 978-1449327149

Cvičení

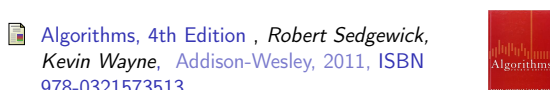
- Ing. Petr Váňa
Vedoucí cvičení programu
Otevřená informatika (OI)
- Ing. Martin Mudroch, Ph.D.
Vedoucí cvičení programu
Elektronika a komunikace (EK)
- Ing. Petr Čížek
- Ing. Stanislav Vítek, Ph.D.
Vedoucí cvičení programu
Elektrotechnika, energetika a management (EEM)
- Ing. Daniel Fišer
- Ing. Martin Bloch, CSc.
- Ing. Karel Jalovec
- Ing. Ondřej Nentvich
- Ing. Martin Svatoš

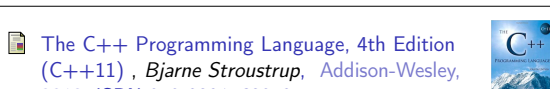
Organizace a hodnocení předmětu

- B0B36PRP – Procedurální programování
- Rozsah: 2p+2c; Zakončení: Z,ZK; Kredity: 6;
Z – zápočet, ZK – zkouška
- Průběžná práce v semestru – domácí úkoly a test
- Implementační a případně ústní zkouška
Schopnost samostatné práce na počítačích v učebnách
- Docházka na cvičení a odevzdání domácích úloh
Samostatná práce
- Supervize práce v počítačové učebně
 - Pátek od 11:00 až 14:15 místnost T2:H1-131 (7.10.-11.11.2016)
Pro osvojení si základních návyků používání počítačů v učebně a řešení programovacích úloh
- „Alternativní“ absolvování předmětu pro velmi zkušené
Předmět A4B36ACM

Další zdroje

-

Introduction to Algorithms, 3rd Edition, Cormen, Leiserson, Rivest, and Stein, The MIT Press, 2009, ISBN 978-0262033848
-

Algorithms, 4th Edition, Robert Sedgewick, Kevin Wayne, Addison-Wesley, 2011, ISBN 978-0321573513
-

The C++ Programming Language, 4th Edition (C++11), Bjarne Stroustrup, Addison-Wesley, 2013, ISBN 978-0321563842

Řešení problémů související s PRP

- Obracujte se na svého cvičícího dle cvičení, na které chodíte (jste přihlášení)
- Komunikovat můžete elektronickou poštou (e-mail)
 - Pište ze své **fakultní adresy** (odesílatel)
 - Do předmětu zprávy uvádějte zkratku předmětu PRP
 - Kopii zprávy (Cc) posílejte též příslušnému vedoucímu cvičení (dle studijního programu)
 - V případě zásadních problémů (např. týkajících se zápočtu) uvádějte do Cc též přednášejícího

Zdroje a literatura

- **Knihy (učebnice)**
„Programming in C“ (Kochan, 2014) nebo „Učebnice jazyka C“ (Herout, 2015)
-

Programming in C, 4th Edition, Stephen G. Kochan, Addison-Wesley, 2014, ISBN 978-0321776419

Základní učební text
-

Učebnice jazyka C, VI. vydání, Pavel Herout, KOPP, 2010, ISBN 978-80-7232-406-4

- Přednášky – podpora učebního textu, slidy, poznámky a především **vlastní poznámky**
Součástí přednášek jsou také zdrojové kódy s příklady!
- Cvičení – získání praktických dovedností řešením domácích úkolů a dalších úloh
programovat, programovat, programovat

Přednášky – zimní semestr (ZS) akademického roku 2016/2017

- Harmonogram akademického roku 2016/2017
<http://www.fel.cvut.cz/education/harmonogram1617.html>
- Přednášky:
 - Dejvice, místnost T2:D2-256, úterý, 11:00–12:30
 - Dejvice, místnost T2:D3-309, středa, 16:15–17:45
- 14 výukových týdnů
- Středa 16.11.2016 výuka jako pátek

13 přednášek

Počítačové laboratoře

- Síťové bootování a síťové domovské adresáře (NFS v4)
Přenos a synchronizace souborů – ownCloud, SSH, FTP, USB
- Vývoj v C:
 - Překladače **gcc** a **clang**
<https://gcc.gnu.org> a <http://clang.llvm.org>
 - Sestavení projektu nástrojem **make** (GNU make)
Ukážeme si později na přednáškách a cvičení
 - Textový editor – gedit, atom, **sublime**, **vim**
<https://atom.io/>, <http://www.sublimetext.com/>
<http://www.root.cz/clanky/textovy-editor-vim-jako-ide>
 - C/C++ vývojová prostředí – **WARNING: Do Not Use An IDE**
<http://c.learncodethehardway.org/book/ex0.html>
 - Code::Blocks, CodeLite
<http://www.codeblocks.org>, <http://codelite.org>
 - NetBeans 8.0 (C/C++), Eclipse-CDT
 - CLion – <https://www.jetbrains.com/clion>
- Odevzdávání domácích úkolů – Upload system
<https://cw.felk.cvut.cz/upload>

Služby akademické sítě – FEL, ČVUT

- <http://www.fel.cvut.cz/cz/user-info/index.html>
- Diskové úložiště ownCloud – <https://owncloud.cesnet.cz>
- Zasílání velkých souborů – <https://filesender.cesnet.cz>
- Rozvrh a termíny – FEL Portal – <https://portal.fel.cvut.cz>
- FEL Google Account – autentizovaný přístup do Google Apps for Education
Více viz <http://google-apps.fel.cvut.cz/>
- Gitlab FEL – <https://gitlab.fel.cvut.cz/>
- Přístup k informačním zdrojům (IEEE Xplore, ACM, Science Direct, Springer Link) <https://dialog.cvut.cz>
- Akademické a kampusové licence <https://download.cvut.cz>
- Národní Gridová Infrastruktura MetaCentrum
<http://www.metacentrum.cz/cs/index.html>

Hodnocení předmětu

Zdroj bodů	Maximum bodů (povinné + volitelné)	Přípustné minimum bodů
Domácí úkoly	60	30
Test v semestru	10	0
Písemný zkušební test	20	10
Implementační zkouška	10	0
Součet	100 bodů	40 bodů je F!

- Pro zápočet je minimální počet bodů ze semestru 30
- Předmět lze úspěšně ukončit **zápočtem a zkouškou**
- Získání **zápočtu** je podmíněno odevzdáním všech domácích úkolů
Nejpozději 15.1.2017 v 23:59 CET!

Část II

Část 2 – Základy programování v C

Domácí úkoly a další úlohy

- Samostatná práce s cílem osvojit si praktické zkušenosti
- Jednotné zadání na přednášce a jednotný termín odevzdání
- Odevzdání domácích úkolů prostřednictvím Upload system
<https://cw.felk.cvut.cz/upload>
 - Nahrání (upload) archivu s nezbytnými zdrojovými soubory
 - Ověření správnosti implementace automatickými testy
 - Penalizace za překročení počtu uploadů

Odevzdávejte funkční kódy, nikoliv „pouze“ kódy, které projdou testy

 - Detekce plagiatů

Cílem řešení úkolů je získat vlastní zkušenost
- Úkoly jsou jednoduché a navrhované tak, aby byly stihnutelné
- Klíčem k úspěšnému dokončení předmětu je samostatná práce a osvojení si technik a znalostí
Průběžná práce a řešení úkolů
- Pokud něčemu nerozumíte, **ptejte se!**
Pokud chybujete, tak se učíte, pokud nechybujete, tak už to umíte!

Klasifikace předmětu

Klasifikace	Bodové rozmezí	Hodnocení	Slovní hodnocení
A	> 90	1	výborně
B	80–89	1,5	velmi dobře
C	70–79	2	dobře
D	60–69	2,5	uspokojivě
E	50–59	3	dostatečně
F	<50	4	nedostatečně

- Očekávané výsledky
 - Včasné odevzdáním všech domácích úkolů s povinným a volitelným zadáním (60 bodů)
 - Test v semestru (10 bodů)
 - Písemná zkouška (20 bodů)
 - Implementační zkouška (10 bodů)
 - **95 bodů** a více (A – výborně) – s menším zaváháním
 - **76 bodů** (C – dobře) – při 20% ztrátě

76 a více bodů představuje solidní základ pro budování programátorských dovedností.

Jazyk C

- Nízko-úrovňový programovací jazyk
- Systémový programovací jazyk (operační systém)
Jazyk pro vestavné (embedded) systémy — MCU, křížová (cross) kompilace
- Téměř vše nechává na uživateli (programátorovi)
Inicializace proměnných, uvolňování dynamické paměti
- Má blízko k využití hardwarových zdrojů výpočetního systému
Přímé volání služeb OS, přímý zápis do registrů a portů.
- Klíčové pro správné fungování programu je zacházení s pamětí
Cílem kurzu PRP je naučit se základním principům, které lze následně generalizovat též pro jiné programovací jazyky. Pochopení těchto principů je klíčem k efektivnímu psaní efektivních programů.

Je výhodné mít překlad programu plně pod kontrolou.

Přestože to může z počátku vypadat složité, jsou základní principy relativně jednoduché. I proto je výhodné používat základní nástroje pro překlad programů a po jejich osvojení využít komplexnější vývojové prostředí.

Přehled domácích úkolů

- Domácí úkoly s povinným, **volitelným**, případně bonusovým zadáním
<https://cw.fel.cvut.cz/wiki/courses/b0b36prp/hw/start>
 0. HW 00 - První program *Testovací úkol za 1 bod*
 1. HW 01 - Načítání vstupu, výpočet a výstup
 2. HW 02 - První cyklus
 3. HW 03 - Kreslení v příkazové řádce
 4. HW 04 - Prvočíselný rozklad
 5. HW 05 - Maticové počty
 6. HW 06 - Caesarova šifra
 7. HW 07 - Lámání hesla
 8. HW 08 - Kruhová fronta v poli
 9. HW 09 - Načítání a ukládání grafu
 10. HW 10 - Integrace načítání grafu a prioritní fronta v úloze hledání nejkratších cest *HW 09 + 11. přednáška, soutěž na extra body*
- Podmínkou zápočtu je úspěšné odevzdání všech domácích úkolů
- **Odevzdání volitelného zadání je doporučeno** (není částečné odevzdání)
Celkové body za povinné zadání **35b**, volitelné zadání **20b**, bonusové **10b+**

Přehled přednášek

- 01 - Informace o předmětu, Základy programování v C
S. G. Kochan: kapitoly 2 a 3
- 02 - Zápis programu v C a základní řídicí struktury
S. G. Kochan: kapitoly 3, 4, 5 a část 6
- 03 - Řídicí struktury, výrazy a funkce
S. G. Kochan: kapitoly 4, 5, 6 a 12
- 04 - Pole, ukazatel, textový řetězec, vstup a výstup programu
S. G. Kochan: kapitoly 7, 10 a 11
- 05 - Ukazatele, paměťové třídy a volání funkcí
S. G. Kochan: kapitoly 8 a 11
- 06 - Struktury a uniony, přesnost výpočtů a vnitřní reprezentace číselných typů
S. G. Kochan: kapitoly 9, 14, 17 a Appendix B
- x67 - Přednáška na vyzvané téma (7. výukový týden, pouze úterý)
- 07 - Standardní knihovny C. Rekurze. (Základní vlastnosti jazyka C probrány.)
S. G. Kochan: kapitola 16 a Appendix B
- 08 - Spojivé struktury
- 09 - Stromy
- 10 - Abstraktní datový typ (ADT) - zásobník, fronta, prioritní fronta
- 11 - Prioritní fronta, halda. Příklad použití při hledání nejkratší cesty v grafu
- 12 - Systémy pro správu verzí
- 13 - Rozdíly C a C++

Zápis programu

- Zdrojový kód programu v jazyce C se zapisuje do textových souborů
 - **Zdrojové soubory** zpravidla pojmenované s koncovkou **.c**
 - **Hlavičkové soubory** s koncovkou **.h**
- Kompilací zdrojových souborů překladačem do binární podoby vznikají objektové soubory **.o**
- Z objektových souborů se sestavuje výsledný program
- Příklad zápisu jednoduchého programu:


```
1 #include <stdio.h>
2
3 int main(void)
4 {
5     printf("I like B0B36PRP!\n");
6
7     return 0;
8 }
```

lec01/program.c

Překlad (kompilace) a spuštění programu

- Zdrojový soubor `program.c` přeložíme do spustitelné podoby kompilátorem např. `clang` nebo `gcc`

```
clang program.c
```
- Vznikne soubor `a.out`, který můžeme spustit např.

```
./a.out
```

Alternativně pouze jako a.out pokud je aktuální pracovní adresář nastaven v prohlédávané cestě spustitelných souborů
- Program po spuštění vypíše text uvedený jako argument `printf()`

```
./a.out
I like BOB36PRP!
```
- Pokud nechce psát `./a.out` ale raději jen `a.out` lze přidat aktuální pracovní adresář do cest(y) definované proměnnou prostředí `PATH`

```
export PATH="$PATH: 'pwd' "
```

Pracovních adresářů můžete mít více—používejte obezřetně.
- Příkaz `pwd` vytiskne aktuální pracovní adresář, více viz `man pwd`

Struktura zdrojového souboru

```

1  /* komentar zapisujeme do dvojice vyhrazenych znaku */
2  // Nebo v C11 jako jednoradkovy
3  #include <stdio.h> /* vlozeni hlavickoveho souboru
   standardni knihovny stdio.h */
4
5  int main(void) // zjednodusena deklarace
6  { // hlavni funkce program main()
7    printf("I like BOB36PRP!\n"); /* volani funkce
   printf() z knihovny stdio.h pro tisk textoveho
   retezce na standardni vystup. Znak \n definuje novy
   radek (odradkovani). */
8
9    return 0; /* ukonceni funkce a predani navratove
   hodnoty 0 operacnimu systemu */
10 }
    
```

Zdrojové soubory

- Rozdělení na zdrojové a hlavičkové soubory umožňuje rozlišit deklaraci a definici, především však podporuje
 - Organizaci** zdrojových kódů v adresářové struktuře souborů
 - Modularitu**
 - Hlavičkový soubor obsahuje popis co modul nabízí
 - Popis (seznam) funkcí a jejich parametrů bez konkrétní implementace
 - Znovupoužitelnost**
 - Pro využití binární knihovny potřebuje znát její „rozhraní“, které je definované v hlavičkovém souboru

Překlad a sestavení programu

- Uvedený příklad slučuje jednotlivé kroky překladu a sestavení programu do volání jediného příkazu (`clang` nebo `gcc`). Překlad se však skládá ze tří částí, které lze provést individuálně
 - Textové předzpracování **preprocesorem**, který má vlastní makro jazyk (příkazy uvozeny znakem `#`)

```
clang -c program.c -o program.o
```

Všechny odkazované hlavičkové soubory se vloží do jediného zdrojového souboru
 - Vlastní překlad zdrojového souboru do objektového souboru

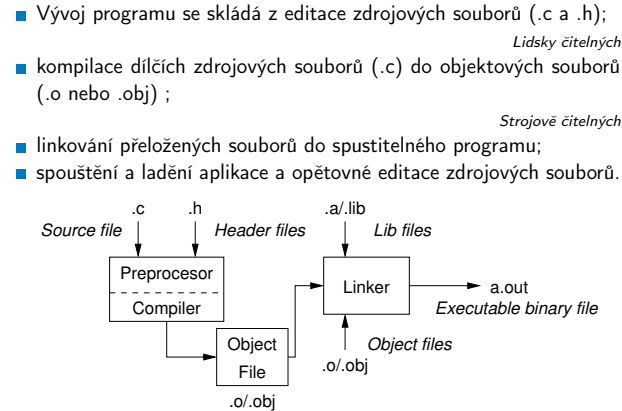
Zpravidla jsou jména souborů zakončena příponou .o

```
clang -c program.c -o program.o
```

Příkaz kombinuje volání preprocesoru a kompilátoru.
 - Spustitelný soubor se sestaví z příslušných dílčích objektových souborů a odkazovaných knihoven, tzv. „linkováním“ (**linker**), např.

```
clang program.o -o program
```

Schema překladu a sestavení programu

Části překladu a sestavení programu

- preprocesor** – umožňuje definovat makra a tím přizpůsobit překlad aplikace kompilačnímu prostředí

Výstupem je textový („zdrojový“) soubor.
- compiler** – Překládá zdrojový (textový) soubor do strojově čitelné (a spustitelné) podoby

Nativní (strojový) kód platformy, bytecode, případně assembler
- linker** – sestavuje program z objektových souborů do podoby výsledné aplikace

Stále může odkazovat na knihovní funkce (dynamické knihovny linkované při spuštění programu), může též obsahovat volání OS (knihovny).
- Dílčí části **preprocesor**, **compiler**, **linker** jsou zpravidla „jediný“ program, který se volá s příslušnými parametry

Překladače jazyka C

- V rámci předmětu PRP budeme používat především překladače z rodin:
 - `gcc` – GNU Compiler Collection

<https://gcc.gnu.org>
 - `clang` – C language family frontend for LLVM

<http://clang.llvm.org>

Pro win platformy pak odvozená prostředí cygwin <https://www.cygwin.com/> nebo MinGW <http://www.mingw.org/>*
- Základní použití (přepínače a argumenty) je u obou překladačů stejné

clang je kompatibilní s gcc
- Příklad použití
 - compile: `gcc -c main.c -o main.o`
 - link: `gcc main.o -o main`

Příklad součtu dvou hodnot

```

1  #include <stdio.h>
2
3  int main(void)
4  {
5    int sum; /* definice lokalni promenne typu int */
6
7    sum = 100 + 43; /* hodnota vyrazu se ulozi do sum */
8    printf("The sum of 100 and 43 is %i\n", sum);
9    /* %i formatovaci prikaz pro tisk celeho cisla */
10   return 0;
11 }
    
```

- Proměnná `sum` typu `int` reprezentuje celé číslo, jehož hodnota je uložena v paměti
- `sum` je námi zvolené symbolické jméno místa v paměti, kde je uložena celočíselná hodnota (typu `int`)

Příklad součtu hodnot dvou proměnných

```

1  #include <stdio.h>
2
3  int main(void)
4  {
5    int var1;
6    int var2 = 10; /* inicializace hodnoty promenne */
7    int sum;
8
9    var1 = 13;
10   sum = var1 + var2;
11
12   printf("The sum of %i and %i is %i\n", var1, var2, sum);
13
14   return 0;
15 }
16 }
    
```

- Proměnné `var1`, `var2` a `sum` reprezentují tři různá místa v paměti (automaticky přidělené), ve kterých jsou uloženy tři celočíselné hodnoty

Základní číselné typy

■ Celočíselné typy – int, long, short, char

char – celé číslo v rozsahu jednoho bajtu nebo také znak

- Velikost paměti alokované příslušnou (celo)číselnou proměnnou se může lišit dle architektury počítače nebo překladače

Typ int má zpravidla velikost 4 bajty a to i na 64-bitových systémech

- Aktuální velikost paměťové reprezentace lze zjistit operátorem **sizeof()**, kde argumentem je jméno typu nebo proměnné.

```
int i;
printf("%lu\n", sizeof(int));
printf("ui size: %lu\n", sizeof(i));
```

lec01/types.c

■ Neceločíselné typy – float, double

Jsou dané implementací, většinou dle standardu IEEE-754-1985

- **float** – 32-bit IEEE 754
- **double** – 64-bit IEEE 754

http://www.tutorialspoint.com/cprogramming/c_data_types.htm

Logický datový typ (Boolean) – _Bool

- Ve verzi **C99** je zaveden logický datový typ **_Bool**

```
_Bool logic_variable;
```

- Jako hodnota **true** je libovolná hodnota typu **int** různá od 0
- Dále můžeme využít hlavičkového souboru **stdbool.h**, kde je definován typ **bool** a hodnoty **true** a **false**

```
#define false 0
#define true 1
#define bool _Bool
```

- V původním (ANSI) C explicitní datový typ pro logickou hodnotu není definován.

- Můžeme však použít podobnou definici jako v **stdbool.h**

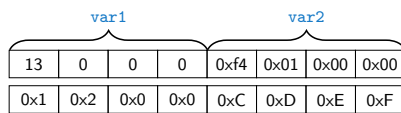
```
#define FALSE 0
#define TRUE 1
```

Přřazení, proměnné a paměť – Vizualizace int

```
1 int var1;
2 int var2;
3 int sum;
4
5 var1 = 13;
6 var2 = 500;
7
8 sum = var1 + var2;
```

- Proměnné typu **int** alokují 4 bajty
- Zjistit velikost můžeme operátorem **sizeof(int)**

- Obsah paměti není po alokaci definován

500 (dec) je 0x01F4 (hex)
513 (dec) je 0x0201 (hex)

V případě architektury Intel x86 a x86-64 jsou hodnoty uloženy v pořadí little-endian

Znaménkové a neznaménkové celočíselné typy

- Celočíselné typy kromě počtu bajtů rozlišujeme na

- **signed** – **znaménkový** (základní)
- **unsigned** – **neznaménkový**

Proměnná neznaménkového typu nemůže zobrazit záporné číslo

- Příklad (1 byte):

```
unsigned char: 0 až 255
signed char: -128 až 127
```

```
1 unsigned char uc = 127;
2 char su = 127;
3
4 printf("The value of uc=%i and su=%i\n", uc, su);
5 uc = uc + 2;
6 su = su + 2;
7 printf("The value of uc=%i and su=%i\n", uc, su);
```

lec01/signed_unsigned_char.c

Rozsahy celočíselných typů

- Rozsahy celočíselných typů v C nejsou dány normou, ale implementací

Mohou se lišit implementací a prostředím 16 bitů vs 64 bitů

- Norma garantuje, že pro rozsahy typů platí
 - **short ≤ int ≤ long**
 - **unsigned short ≤ unsigned ≤ unsigned long**

- Pokud chceme zajistit definovanou velikost můžeme použít definované typy například v hlavičkovém souboru **stdint.h**

IEEE Std 1003.1-2001

```
int8_t          uint8_t
int16_t         uint16_t
int32_t         uint32_t
```

lec01/inttypes.c

<http://pubs.opengroup.org/onlinepubs/009695399/basedefs/stdint.h.html>

Výrazy

- **Výraz** předepisuje výpočet hodnoty určitého vstupu
- Struktura výrazu obsahuje **operandy**, **operátory** a **závorky**
- Výraz může obsahovat
 - literály
 - unární a binární operátory
 - proměnné
 - volání funkcí
 - konstanty
 - závorky

- Pořadí operací předepsaných výrazem je dáno **prioritou** a **asociativitou** operátorů.

Příklad

```
10 + x * y // pořadí vyhodnocení 10 + (x * y)
10 + x + y // pořadí vyhodnocení (10 + x) + y
```

** má vyšší prioritu než +
+ je asociativní zleva*

Znak – char

- Znak je typ **char**

- Znak reprezentuje celé číslo (byte)

Kódování znaků (grafických symbolů), např. ASCII – American Standard Code for Information Interchange.

- Hodnotu znaku lze zapsat jako tzv. znakovou konstantu, např. **'a'**.

```
1 char c = 'a';
2
3 printf("The value is %i or as char '%c'\n", c, c);
```

lec01/char.c

```
clang char.c && ./a.out
The value is 97 or as char 'a'
```

- Pro řízení výstupních zařízení jsou definovány řídicí znaky

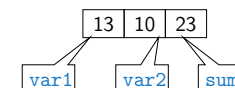
Tzv. escape sequences

- **\t** – tabulátor (tabular), **\n** – nový řádek (newline),
- **\a** – pípnutí (beep), **\b** – backspace, **\r** – carriage return,
- **\f** – form feed, **\v** – vertical space

Přřazení, proměnné a paměť – Vizualizace unsigned char

```
1 unsigned char var1;
2 unsigned char var2;
3 unsigned char sum;
4
5 var1 = 13;
6 var2 = 10;
7
8 sum = var1 + var2;
```

- Každá z proměnných alokuje právě 1 byte
- Obsah paměti není po alokaci definován
- Jméno proměnné „odkazuje“ na paměťové místo
- Hodnota proměnné je obsah paměťového místa

Základní rozdělení operátorů

- Operátory jsou vyhrazené znaky (nebo posloupnost znaků) pro zápis výrazů

- Můžeme rozlišit čtyři základní typy binárních operátorů

- **Aritmetické** operátory – sčítání, odčítání, násobení, dělení
- **Relační** operátory – porovnání hodnot (menší, větší, ...)
- **Logické** operátory – logický součet a součin
- **Operátor přřazení** - na levé straně operátoru **=** je proměnná

- Unární operátory

- indikující kladnou/zápornou hodnotu: **+** a **-**

operátor – modifikuje znaménko výrazu za ním

- modifikující proměnnou: **++** a **--**
- logický operátor doplněk: **!**

- Ternární operátor – podmíněné přřazení hodnoty

Proměnné, operátor přiřazení a příkaz přiřazení

- Proměnné definujeme uvedením typu a jména proměnné
 - Jména proměnných volíme malá písmena
 - Vícelslovná jména zapisujeme s podtržítkem `_` *Nebo volíme CamelCase*
- Proměnné definujeme na samostatném řádku


```
int n;
int number_of_items;
```
- Přiřazení je nastavení hodnoty proměnné, tj. uložení definované hodnoty na místo v paměti, kterou proměnná reprezentuje
- Tvar **přířazovacího operátoru**

$$\langle \text{proměnná} \rangle = \langle \text{výraz} \rangle$$

Výraz je literál, proměnná, volání funkce, ...
- Příkaz přiřazení se skládá z operátoru přiřazení `=` a ;
 - Levá strana přiřazení musí být **l-value – location-value, left-value** *Tj. musí reprezentovat paměťové místo pro uložení výsledku.*
 - Přiřazení je výraz a můžeme jej použít všude, kde je dovolen výraz příslušného typu

Základní aritmetické výrazy

- Pro operandy číselných typů `int` a `double` jsou definovány operátory *Ale také pro char, short, float*
 - unární operátor změna znaménka `-`
 - binární sčítání `+` a odčítání `-`
 - binární násobení `*` a dělení `/`
- Pro operandy celočíselných typů pak dále
 - binární zbytek po dělení `%`
- Pro oba operandy stejného typu je výsledek aritmetické operace stejného typu
- V případě kombinace typů `int` a `double`, se `int` převede na `double` a výsledek je hodnota typu `double`. *Implicitní typová konverze*
- Dělení operandů typu `int` je celá část podílu

Např. 7/3 je 2 a -7/3 je -2
- Pro zbytek po dělení platí $x \% y = x - (x/y) * y$

Např. 7 % 3 je 1 -7 % 3 je -1 7 % -3 je 1 -7 % -3 je -1

*Pro záporné operandy je v C99 výsledek celočíselného dělení blíže 0, platí (a/b)*b + a%b = a. Pro starší verze C závisí výsledek na překladači.*

Další aritmetické operátory přístě.

Příklad – Aritmetické operátory 1/2

```
1 int a = 10;
2 int b = 3;
3 int c = 4;
4 int d = 5;
5 int result;
6
7 result = a - b; // rozdíl
8 printf("a - b = %i\n", result);
9
10 result = a * b; // násobení
11 printf("a * b = %i\n", result);
12
13 result = a / b; // celočíselné dělení
14 printf("a / b = %i\n", result);
15
16 result = a + b * c; // priorita operátoru
17 printf("a + b * c = %i\n", result);
18
19 printf("a * b + c * d = %i\n", a * b + c * d); // -> 50
20 printf("(a * b) + (c * d) = %i\n", (a * b) + (c * d)); // -> 50
21 printf("a * (b + c) * d = %i\n", a * (b + c) * d); // -> 350
```

lec01/arithmetic_operators.c

Příklad – Aritmetické operátory 2/2

```
1 #include <stdio.h>
2
3 int main(void)
4 {
5     int x1 = 1;
6     double y1 = 2.2357;
7     float x2 = 2.5343f;
8     double y2 = 2;
9
10    printf("P1 = (%i, %f)\n", x1, y1);
11    printf("P1 = (%i, %i)\n", x1, (int)y1);
12    printf("P1 = (%f, %f)\n", (double)x1, (double)y1);
13    printf("P1 = (%.3f, %.3f)\n", (double)x1, (double)y1);
14
15    printf("P2 = (%f, %f)\n", x2, y2);
16
17    double dx = (x1 - x2); // implicitní konverze na float, resp.
18    double dy = (y1 - y2);
19
20    printf("(P1 - P2)=(%.3f, %.3f)\n", dx, dy);
21    printf("|P1 - P2|^2=%.2f\n", dx * dx + dy * dy);
22    return 0;
23 }
```

lec01/points.c

Standardní výstup a vstup

- Spuštěný program v prostředí operačního systému má přiřazený znakově orientovaný standardní vstup (`stdin`) a výstup (`stdout`) *Výjimkou jsou zpravidla programy pro MCU bez OS.*
- Program může prostřednictvím `stdout` a `stdin` komunikovat s uživatelem
- Základní funkce pro znakový výstup je `putchar()` a pro vstup `getchar()` definované ve standardní knihovně `stdio.h`.
- Pro načítání číselných hodnot lze využít funkci `scanf()`
- Formátovaný výstup je možné tisknout funkce `printf()`, např. číselné hodnoty

Jedná se o knihovní funkce, ze standardní knihovny. Jména funkcí nejsou klíčová slova jazyka C.

Formátovaný výstup – printf()

- Číselné hodnoty lze tisknout (vypsat) na standardní výstup prostřednictvím funkce `printf()` *man printf, resp. man 3 printf*
- Argumentem funkce je textový řídicí řetězec formátování výstupu
- Řídicí řetězec formátu je uvozen znakem `'%'`
- Znakové posloupností (nezačínající `%`) se vypíše tak jak jsou uvedeny
- Základní řídicí řetězce pro výpis hodnot jednotlivých typů

<code>char</code>	<code>%c</code>
<code>_Bool</code>	<code>%i, %u</code>
<code>int</code>	<code>%i, %x, %o</code>
<code>float</code>	<code>%.f, %e, %g, %a</code>
<code>double</code>	<code>%.f, %e, %g, %a</code>
- Dále je možné specifikovat počet vypsaných míst, zarovnání vlevo (vpravo), atd.

Více na cvičení a v domácích úkolech.

Formátovaný vstup – scanf()

- Číselné hodnoty ze standardního vstupu lze načíst funkcí `scanf()` *man scanf, resp. man 3 scanf*
- Argumentem je textový řídicí řetězec *Syntax podobný příkazu printf*
- Je nutné předat paměťové místo pro uložení hodnoty
- Příklad načtení hodnoty celého čísla a hodnoty typu `double`

```
1 #include <stdio.h>
2
3 int main(void)
4 {
5     int i;
6     double d;
7
8     printf("Enter int value: ");
9     scanf("%i", &i); /* operator & vraci adresu
10    promenne i */
11
12    printf("Enter a double value: ");
13    scanf("%lf", &d);
14    printf("You entered %02i and %0.1f\n", i, d);
15
16    return 0;
17 }
```

lec01/scanf.c

Část III

Část 3 – Zadání 1. domácího úkolu (HW01)

Zadání 1. domácího úkolu HW01

Téma: Načítání vstupu, výpočet a výstup

Povinné zadání: **2b**; Volitelné zadání: **není**; Bonusové zadání: **není**

- Motivace:** Získat představu o interakci uživatele s programem
- Cíl:** Osvojit si načítání vstupu, formátovaného výstupu a základní posloupnosti příkazů
- Zadání:** <https://cw.fel.cvut.cz/wiki/courses/b0b36prp/hw/hw01>
 - Načítání celých čísel ze standardního vstupu
 - Výpis čísel v dekadické a šestnáctkové soustavě
 - Provedení základní aritmetických operací s načtenými čísly
 - Výpočet podílu a průměrné hodnoty čísel
 - Dodržení správného formátování výstupu

Použijte `hex` zobrazení výstupu – `hexdump -C`
- Termín odevzdání:** **15.10.2016, 23:59:59 PST**

PST – Pacific Standard Time

Shrnutí přednášky

Diskutovaná témata

- Informace o předmětu
- Základy programování v C
 - Program, zdrojové soubory a kompilace programu
 - Struktura zdrojového souboru a zápis programu
 - Proměnné, základní číselné typy
 - Proměnné, přiřazení a paměť
 - Základní výrazy
 - Standardní vstup a výstup programu
 - Formátovaný vstup a výstup

- **Příště: Zápis programu v C a základní řídicí struktury**